

פנינים מאירים

הארות ופנינים ממשנת רבותינו - על הדף היומי

גליון 21

פרשת שלח

שבת צג - צט

מלאכת המשכן משלימה את מעשי בראשית

בר נחמן בשעה שברא הקב"ה את העולם נתאווה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש לו בעליונים^[1].

הך דהואי במשכן חשיבא קרי לה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא לא קרי לה אב. [צ"ו:]

ואכן בתחילת בריאתו של העולם היה עיקר השכינה בתחתונים, אך כיון שחטא אדם הראשון בעץ הדעת ופגם, עלתה השכינה ונסתלקה אל הרקיע הראשון, ומבואר במדרש שעד לדורו של אברהם אע"ה עלתה לרקיע השביעי.

כשבאו האבות הקדושים החזירוה והורידוה חזרה אל התחתונים עד ש"עמד משה והורידה מלמעלה (פי' מהרקיע הא') למטה" - חזרתה של השכינה למטה אל התחתונים הושלמה בבניית המשכן.

ולכן בניית המשכן מקבלת משמעות כ"כ גדולה, שכל פעולה שנעשית בה נחשבת למלאכה, שמשלימה את מעשי בראשית.

וכלשונו של האגלי טל [בפתיחה] ומהו הפעולה שנקרא מלאכה, ורבותינו ז"ל למדו שכל הפעולות החשובות שהוצרכו למשכן שעשה משה במדבר - הוא הנקרא אב מלאכה, ודקדקו חז"ל אחר אותם המלאכות החשובות ההם וכו'.

אם ה' ציווה אפסר לקיים אפילו עם ניסים

'והבריה התיכון בתוך הקרשים' תנא בנס היה עומד. [צח:]

צריך להבין איך יתכן שה' ציווה את עם ישראל לעשות דבר שאפשר לבצע אותו רק ע"י נס?

אומר **מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל** שאם ה' מצוה לעשות דבר - ממילא בטוח שיצליחו לעשותו אפילו אם צריך לזה נס!

כך נראה גם מהגמרא בעירובין [נ"ה]. 'דאמר אבדימי בר חמא בר דוסא מאי דכתיב 'לא בשמים היא ולא מעבר לים היא' לא בשמים היא - שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריה, ואם מעבר לים היא - אתה צריך לעבור אחריה.

ולכאורה איך ניתן לעלות לשמים? אלא שאם ה' היה מצווה ודאי שבציווי כלול - שאם יתאמץ כנדרש ממנו, יזכה לנס ויגיע למקום שנראה כבלתי אפשרי..

צריך להבין מדוע ערך חשיבות המלאכה נקבעת דווקא עפ"י עשית המשכן - שהיא זאת שמגדירה מהי 'מלאכת מחשבת' בשבת?

מסביר הגאון **רבי דוד כהן** שליט"א עפ"י הגמרא בברכות [נה]. אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, כתיב הכא 'וימלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת' וכתב התם 'ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה' וכתב 'בדעתו תהומות נבקעו'.

וביאור הדבר הוא שהמטרה והתכלית של הבריאה היתה שיהא לקב"ה דירה בתחתונים, וכמו שאמרו חז"ל ('בר' ג', ט') "א"ר שמואל בר אמי מתחילת ברייתו של עולם נתאווה הקב"ה לעשות שותפות בתחתונים".

[וכן מצינו בדומה במדרש תנחומא (נשא אות ט"ז) "א"ר שמואל

מדוע החמירו בעונשו של החושד?

פשר ענין זה נלמד מדבריו של המאירי שכתב שמידה זו של 'החושד בכשרים' תביאהו להיות הצדיקים כרשעים אצלו, אחר שהוא חושד בפעולת הצדיק כמו שראוי לחשוד בפועל אדם רשע, ועם זאת המחשבה לא יכריח טבעו להיותו שומע למצות חכמים, כי יחשדם גם כן בדבריהם, וכן לא ישמע לתוכחתם אחר שהוא חושדם שהם יכשלו בהם - במה שמוכיחים בני האדם.

כלומר החומרה הנוראה של החושד בכשרים היא - שבאמצעות הטענות שמעליל על גדולי ישראל הוא משחרר את עצמו מהחובה להתכופף לדעתם, ולציית להוראותיהם, ומאבד את השפעתם הטובה.

בזה מיושבת גם שאלתו של העיון יעקב [בעין יעקב] למה נשתנתה עבירה זו מכל העבירות, שכאן העונש הוא על הגוף תחילה, ולא על ממונו, והרי מקובלנו שאין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה?

אלא שהסיבה שה' ממתין מלפגוע בגופו של האדם היא שמא בינתיים יתן על ליבו לחזור בתשובה, אבל כאן מדובר בעוון שגורם לו להתבצר בעמדתו, וכמעט ואין סיכוי שיחזור עליו בתשובה, לכן מיד נפרעין מגופו.

אמר ריש לקיש החושד בכשרים לוקה בגופו דכתיב והן לא יאמינו לי וגו', וגליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל, אמר לו הן מאמינים בני מאמינים! ואתה אין סופך להאמין וכו', ממאי דלקה דכתיב ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך וגו'. [צ"ז.]

ששנינו במסכת כלה [פ"ט] לעולם יהו כל בני אדם חשובין לפניך כליסטים, וצריך להבין הרי אסור לחשוד בכשרים?

ומה גם שמסופר שם על ר' יהושע שהכניס אורח וחשש ממנו שמא יגנוב, לכן השכיב אותו בעלית הגג, ונטל את הסולם, בלילה האורח אסף כלים מביתו של ר' יהושע בטליתו, וכשרצה לרדת נפל ושב ראת מפרקתו.

ויש להבין מדוע ר' יהושע לא חשש ללקות בגופו מצד 'החושד בכשרים'?

הגאון **רבי יונתן שרגא דומב** שליט"א מביא שהגמרא במסכת כלה עצמה שואלת - והתנן אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו? ותירצה לא קשיא כאן במכיר כאן בשאינו מכיר, כלומר שאם מכירו שהוא צדיק אסור לחשודו ואם אינו מכירו מותר לחשוד אותו כליסטים.

להקדיח תבשילו ברבים, אבל מי שיראה בכל אחד שמץ דופי, הוא עצמו עלול להיכשל ח"ו.

ולפי זה מהלך הדברים הוא שברגע שאמר משה שהוא חושד את בני ישראל שהם אינם מאמינים, כביכול היה אצלו פגם של 'חושד', וכך נגרם לו איזה חיסרון מסוים בחומרה של האמונה, עד שבסופו של דבר היתה אצלו פגיעה שהתבטאה ביען לא האמנתם ב"י.

ביתר שאת חידד זאת המהרי"ל דיסקין זצוק"ל [בשו"ת סוף חלק פסקים] אם ניקח כדוגמא עיר שיש בה עשרה יהודים בלבד, הראשון שחטא ר"ל, נחשב פורץ גדר, ושבר את מחסום הבושה. לעומת זאת השני שיחטא באותו חטא, אינו צריך לעזות כל כך גדולה, לא רק בגלל שיש לו אדם אחד פחות להתבייש ממנו, אלא כי יש לו גיבוי ריגשי מהחוטא הראשון.

העצה של חז"ל היא לדון לכף זכות! כאשר אדם יחזיק על ליבו שכולם צדיקים, לא ימצא לנו פתח לפרוץ את גדר הבושה,

ההבדל בין אילן לבנין

כך גם האמונה היא מושרשת עמוק בליבם של ישראל, את השתילים הניחו אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב ע"ה, והם הושרשו ונבטו בנו בשיעבוד ויציאת מצרים, בקריאת ים סוף ובמיוחד במעמד הר סיני.

צריך רק להצמיח אותה בליבו של כל איש ישראל בעצמו, עם חינוך נכון, ועבודה מוסרית קבועה, שלא להזניח את האילן המפואר שיכול להתרומם לאלנא רברבא!

לעומת זאת ביראת שמים לא מצינו שאנו נקראים 'יראים בני יראים' - כי עבודת היראה היא בנית בנין!

המהלך של היראה הוא - עוצמה של עמידה בניסיונות, ומגיעים אליה רק עם עבודה עיקבית - שכוללת תוכנית מסודרת [כמו שהתווה הרמח"ל במסילת ישרים] עם יסודות יציבים, בניה מדויקת של כל נדבך, עד להשלמת הצורה המיוחלת.

ולגיא קמי קוב"ה דמהימני ישראל אמר לו הן מאמינים בני מאמינים. [צ"ז].

הגאון **רבי שלמה ולבה זצוק"ל** ממשיך את האמונה שמושרשת עמוק בלבותיהם של ישראל - לאילן.

כשאדם מעונין לבנות בנין או אפילו לערוך שיפוץ בביתו, הוא לוקח אדריכל שיתכנן את הצורה המדויקת של התוכנית הנדרשת, רוכש את החומרים המתאימים, ומפקח על כל תהליך הבניה לראות שכל נדבך יונח במקום המתאים.

לעומת זאת, הנוטע והזורע - לא עורך תכניות איזה סוג עלים כדאי שהעץ יצמיח, איזה צבע יהיו כל פרי, אלא רק מביא את המין הרצוי, מטמין אותו בקרקע, ומשקה ומזבל, וממתין לתוצאה התואמת לשתיל שהביא.

ההבדל בין הרמזים לייג מידות

ת"ר מקושש זה צלפחד וכו' דברי ר' עקיבא, אמר לו ר' יהודה בן בתירא: עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדבריך - התורה כיסתו ואתה מגלה אותו, ואם לאו - אתה מוציא לעז על אותו צדיק. ואלא, הא גמר גזירה שוה גזירה שווה? לא גמר. [צ"ז].

הנה הערוך כתב [הובא בגליון] שרבי עקיבא לא גמר גזירה שוה זו מרבו, וצריך ביאור אם אכן הוא לא שמע גזירה שווה זו מרבו, איך אמרה, הרי אין אדם דן גז"ש מעצמו?

מסביר הגאון **רבי שמחה וסרמן** זצוק"ל בשם אביו **הגר"א וסרמן** הי"ד שיש הבדל בין המדות שהתורה נדרשת בהן, לבין הרמזים שנרמזו בתורה, [כעין אותן שמצינו בבעל הטורים על החומש].

שאותם הרמזים - אף על פי שהן אמת, אי אפשר לפסוק הלכה על פיהן, אלא רק אם ההלכה ידועה כבר, יכולים למצוא אותה רמוזה בתורה שבכתב באותו מקום.

אבל המידות שהתורה נדרשת בהן - ניתנו לפסוק הלכה על פיהן - וכמבואר בגמרא [קידושין ל"ז ע"א] מקרא ד'אלו החוקים והמשפטים', וכן נפסק ברמב"ם פ"א מהלכות ממרים.

ונראה לומר שהכלל ש'אין אדם דן גזירה שווה אלא אם כן קיבלה מרבו' זו הלכה בדין מדות שהתורה נדרשת בהן, שאם לא קיבלה מרבו אי אפשר לפסוק הלכה על פיה.

אבל מכל מקום עדיין היא נחשבת לרמז, אם אדם יודע לדון גזירה ודן אותה מעצמו, הידיעה אמיתית, אלא שאין פוסקים הלכה על פיה.

ולפי זה מאחר שהנידון אם מקושש זה צלפחד אינו נוגע להלכה, רבי עקיבא יכול לדון גזירה שווה על זה מעצמו, אלא שר' יהודה בן בתירא טען אם לא קיבלת לימוד זה מרבך הרי זה אומר שהתורה כיסתו ואתה מגלה אותו.

פרשת שלח

ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקשיש עצים ביום השבת:

כתוב בדעת זקנים מבעלי התוספות: "ולמה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ציצית? לפי שבשעה שחלל המקושש את השבת, אמר משה לפני הקב"ה: ריבון העולמים, כתוב בתפילין 'למען תהיה תורת ה' בפיך', וצוית שלא לנשאם בשבת, היה זה נושאן - היה נזכר ולא חלל את השבת, אמר הקב"ה: הריני קובע ומצוה להם מצוה אחת שעל ידה יהיו נזכרין מן המצות, כמו במצות תפילין, ותהיה נוהגת בשבת, וזו היא מצות ציצית"

ולכאורה הדברים נשמעים כמדרש פליאה!

ובמיוחד שהרי המקושש חילל במזיד - עם עדים והתראה, והתיר את עצמו למיתה כשאמר 'אף על פי כן', ומה תועיל הציצית להזכיר לו?

מסביר **מנחם הגר"ח קנייבסקי שליט"א** עפ"י התוספות בב"ב [ק"ט]: שהביא את המדרש שהמקושש לשם שמים נתכוין, 'שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים, שוב אין מחויבין במצות, עמד וחילל שבת כדי שיהרג, ויראו אחרים'.

מבואר שהוא חשש שמא ישכחו את מצוות ה', עד שיכנסו לאר"י, ואילו היה להם תפילין או ציצית הוא לא היה חושש לזה, ולא היה מחלל.

לקבלת גיליון מורחב בתחילת השבוע וכן לתגובות הערות והארות

ניתן לפנות: peninim88@gmail.com

הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים - נשמח לקבל פנינים נוספים מדברי רבותינו